

Fortæl om dengang:

Vang forsamlingshus og de gamle skoler

Erindringer om Vang/Tvorup forsamlingshus.

Skrevet af Johannes Tinggård

Skal jeg fortælle lidt om forsamlingshuset, må jeg begynde fra den tid jeg husker – først i 30'erne. Og da jeg har boet her næsten altid, så kommer man til at tænke på den store rolle, som forsamlingshuset egentlig har haft for alle beboerne i sognet. Der skete jo faktisk en masse: fester, generalforsamlinger, politiske møder, husflid, gymnastik, bryllupper, mindesammenkomster m.m. Det første jeg husker, var en stor oplevelse – nemlig aktionæernes juletræsfest for børn. Det glædede vi børn os meget til. Omkring 1934 var jeg med i forskellige aktiviteter. Der var husflidsskole 2 aftener om ugen i vinterhalvåret. En husflidslærer kom cyklende fra Hundborg og underviste i snedkeri, kurvefletning, bogbinding, skoforsåling m.m. Han kunne det hele. Der var jo lidt primitivt med redskaber og den slags, og der skulle ryddes ud efter hver aften, for at gøre plads til gymnastik den næste aften.

Den gang var den store sal ikke særlig stor, da der foruden var en lille sal og en lille lejlighed med køkken i østenden.

De eller den, der havde lejligheden, skulle så gøre rent og lave kaffe, når der var brug for det. Engang var det en barber og hans kone, der havde lejligheden, og så måtte køkkenet være frisørsalon.

En tid var der en meget stram dame i lejligheden. Hun var bl.a. utilfreds med, at gymnasterne selv fejede gulv for at spare på lejen af huset. Det drejede sig vist om 70 øre pr. aften og damen skulle have 50 øre for at feje. Det var jo faktisk også synd for hende – indtægterne var jo små.

Der var lidt trænge pladsforhold og lavt til loftet. Håndstand på høj plint – så kunne fødderne få fodfæste i loftet.

Så omkring 1934 besluttede aktionæerne, at der skulle udvides. Men først skulle der skaffes penge, og der blev holdt basar – dilettant – folkedans m.m., og ombygningen blev påbegyndt. Lejligheden blev nedlagt, og den store sal blev større – med hvælvet loft. Det gav jo betydeligt bedre forhold. Der blev holdt mange familiefester, og nu kunne der dækkes op til ca. 130 – 140 stk.

Der blev også holdt "been – bal". Det vil sige, at en 6-7 karle fra gårdene slog sig sammen, og så var der dans til den lyse morgen, så de unge mennesker gik lige hjem til morgenmalkningen. Det var jo som regel lørdag aften, så middagssøvnen søndag kunne blive ekstra lang. Men det var jo kun 2-3 gange om året. De første år jeg husker, var der én spillemand – violin. Det må have været drøjt, at spille ene fra 8 aften til 6 morgen.

Det blev så efterhånden lidt oftere, at gymnastikforeningen, og senere også boldklubben, holdt bal. Det kunne jo give lidt i pengekassen. Dengang var der jo ingen tilskud fra det offentlige, og kontingentet skulle jo lidt holdes lidt nede. Nu skulle der jo også lidt mere musik til for at samle folk. Først kom der harmonika til, og senere 3 mand: klaver, violin og tromme. Jeg husker en episode før ombygningen. Der var optaget en film, "Vester Vov Vov", med Fy og Bi i Vorupør og den skulle vises i forsamlingshuset. Det var om eftermiddagen og der var fuld hus, men da filmen skulle vises, var det først, filmfolkene blev opmærksomme på, at der faktisk ikke var elektrisk lys. Så måtte det hele aflyses, men vi blev inviteret til "Sjørring Vold", hvor filmen blev vist om aftenen. Jeg var sammen med en del andre børn, der gik til Sjørring og så filmen og gik hjem igen. Vi var godt trætte!

Der er sammen med forsamlingshusets periode sket meget i sognet. 1923-24 blev der bygget 2 skoler – henholdsvis i Vang og Tvorup. Samtidig blev der bygget nyt mejeri og præstegården blev udstykket med 4 ejendomme og i 1927 begyndte man udstykninen af St. Djærnæs med 31 ejendomme. Det var selvsagt en stor udvikling på så kort tid og de mange tilflyttere fik jo stor betydning for både skoler og forsamlingshus.

Missionshuset blev også bygget ved den tid. Den første elektricitet kom i 1931 og ved samme tid den første fodbold. Før den tid var der ingen, der kendte noget særligt til fodbold. Den første fodboldbane var "æ straan" mellem vejen og søen ved mejeriet. Senere lejede man en græsmark ved Færgegård og så flyttede banen til Vang ved Vangsåvejen. Jorden tilhørte Frost Jensen og var delvis udyrket og derfor billig i leje, men en fin fodboldbane. Den blev benyttet i vel 15 år. I 1952 overlod kommunen et stykke jord øst for mejeriet til de unge, der så med frivillig hjælp anlagde et nyt stadion. Banen vendte øst-vest. Da så den nye centralskole blev bygget i 1963, skulle en ny vej føre over sportspladsen og så skulle der vendes om på det hele. Det var jo den tid, desværre, den offentlige planlægning tog fart, og det har ikke været til fordel for landsbysamfundene nogen steder. Gymnastikforeningen gik strålende i årene før, under og efter sidste krig. Foreningen sendte ledere på kursus gratis mod, at de forpligtigede sig til at lede gymnastikken uden vederlag. Og de unge mødte godt op – der var drengehold, pigehold og karlehold. Der var jo mange unge, da der selv på de mindre gårde var en pige og 1-2 karle.

Jorden blev jo drevet med rigtig hestekraft dengang og det viste sig jo ved den årlige ringridningsfest. Så blev hestene stadset op og der var op til 30-40 ryttere og det kunne samle en masse mennesker og også sådan en dag sluttede med bal i forsamlingshuset. Det var jo sådanne dage, der skæppede godt i foreningens pengekasse og det var der også behov for.

Årene under krigen var gode for forsamlingshusets økonomi. Vi var en overgang næsten det eneste sted i stor omkreds, der kunne holde noget, da huset ikke, som så mange andre steder, var beslaglagt af tyskerne.

Desværre blev der efterhånden mindre brug for lokalerne. Folk fik bilen, og så var det lettere at tage til de nærliggende hoteller, når der skulle være fest – eller andet.

Huset blev jo ældre og dyrere at vedligeholde og aktionæerne besluttede til sidst at afhænde forsamlingshuset, der i en menneskealder havde været rammen om et sogns liv i både sorg og glæde.

Forsamlingshus i Vang

– og noget af skolens historie i tilknytning hertil.

I. Skole

Omkring år 1900 var det at være lærer på landet ikke noget rigtigt arbejde. Derfor var der til lærerboligen et stykke jord, hvor læreren kunne drive lidt landbrug til at supplere sin ringe lærerløn for. Således var det også i Vang, hvor lærer Thomsen kom trækkende med sine køer før solopgang. I år 1901 blev den nye skole taget i brug. Den gamle var blevet for lille, da den foruden skolestuen også var bolig for lærerens familie og husdyr.

Den nye skole (det nuværende forsamlingshus) lå lige overfor den gamle.

Der var en del røre om de degne på den tid. Den første lærer Thomsen (f. 1871, lærer og kirkesanger i Vang 1897-1909) blev smidt ud af sit embede i 1909. Han var såmænd en udmærket lærer, bortset fra, at han fortalte børnene, at de ikke skulle tro på Gud. Det kunne ikke gå. Den daværende pastor Dinesen og skolekommissionen besluttede, at han måtte rejse. (Lærer Chr. Thomsen beskriver selv sagen i embedsbogen for Vang Skole 190i.. s47-48: Sognepræsten indberettede forskellige uregelmæssigheder til provst og biskop. Læreren havde frarådet folk at bede til falske Jesus'er, navnlig skulle man tage sig i agt for Jesus-Pengebegærlighed, Jesus-Undertrykkelse og Jesus-Kødets Lyst)

Den næste lærer fik det ikke stort bedre med, han endte som svinerøgter i Spøttrup. Herefter kom lærer Jensen. Han var ungkarl og ret så net. Han fik sig en husbestyrerinde, men ak og ve! hun blev med barn. Nu kunne det være nok med den skiftende lærere, så pastor Dinesen fik dem gift i en fart og de blev da også indtil 1918.

Så kom lærer Christian Thomsen, han som også flyttede ind i den skole, som blev bygget i 1923.

Skolestuen i den gamle skole blev brugt som et samlingssted. De unge holdt til der. Dans var der dog ikke noget af, man måtte nøjes med sanglege. I 1921 gik det galt. Det var vinter og koldt. Mureren havde netop stillet en mægtig tromle af en kakkelovn op i den tidligere skolestue. Og der var fyret kraftigt op i den i anledning af det foredrag man havde været samlet om den kolde vinteraften. Sent på aftenen gik der ild i skolen. Lærer Thomsens var heldigvis ikke gået i seng, så de fik sig selv og spædbarnet bjerget, men skolen brændte ned. På den tid var der rigtig mange børn på egnen, så en ny skole måtte der til.

De Vang-Tvorup folk var ikke altid de bedste venner og også her brød uenigheden ud. Man samlede til et møde om, hvor den nye skole skulle ligge. Folkene i Tvorup ville gerne have deres egen skole så børnene ikke skulle gå så langt. Så blev man da enige om at bygge 2 skoler: 1 i Vang på Trapsandevej og 1 i Tvorup (på Tvorupvej). Lærer Christian Thomsen fulgte med Vangskolen og i Tvorup kom der en ny lærer Thomsen (Lars) Skolen blev jo til stadighed brugt til møder og komsammen, men det var galt, man ville jo gerne have sig en svingom og på skolen måtte der ikke danses.... Det blev så besluttet at lave et forsamlingshus i den resterende skolebygning, der var blevet ledig efter de to nye skolars oprettelse. I 1923 blev det en realitet.

Skolen i Vangså blev bygget 1895, den lå som en lang længe 100 m vest for missionshuset. Før den tid gik børnene i skole i det, der nu er Hvidbakken 29 og sommerbolig. Denne skole nedbrændte ikke mindre end to gange.

I 1912 blev der bygget til skolen, ganske vist kun en udbygning, sandsynligvis et brændselsskur. Magda Nielsen, der gik i skolen 1912-1917 fortæller, at skolegangen var noget mere tilfældig dengang: lærerne var ikke særlig dygtige og udskiftningen stor (men det var jo også et lille embede!) Hvis et barn ikke kunne følge med i undervisningen, ja så var han eller hun bare dum og blev flyttet ned på bagerste række. Før 1910 var der en lærer Grønabæk, så kom lærer Ringgaard og 1912-1917 lærer Rasmussen. Den bedste tid i skolens historie blev nok den, der nu fulgte, nemlig i lærer Ydes tid. Han var både god til at lære fra sig og afholdt af beboerne.

Så kom der en tid med skiftende vikarer. Om en af vikarerne fortælles det, at da eleverne en morgen kom til skolen, løb han forvirre omkring og ville hverken snakke med børnene eller lade dem komme ind i skolen. Da et par fiskere en halv time senere kom forbi skolen, sendte de børnene hjem og sørgede for hjælp til læreren, som blev indlagt i Viborg en tid.

I 1927 kom så lærer Bøgehøj til skolen og han blev på skolen i Vangså til sin død i 1937. På det tidspunkt blev skolen nedlagt. Lærer Chr. Thomsen fra Vang kom somme tider ud til Vangså som vikar og han fik også arrangeret, at Vang børnene nogle gange kom til Vangså og fik nogle skoledage sammen med eleverne der.

I tyverne og begyndelsen af trediverne var der mange børn i Vangså. Skolen var to- klasset og der var ca. 30 børn i hver. Foruden de fastboende børn var der også nogle drenge fra Klitmøller og Vorupør, der var tjenestedrenge i Vangså (enkelte kom ud at tjene som syv-årige og mange som 10-12 årige) og de fulgte skolegangen hvis ellers husbond kunne undvære dem.

Fra midt i trediverne flyttede mange familier til Klitmøller. Det var bedre at fiske fra Klitmøller, hvor der var ophalingsspil til de større både og vejen frem og tilbage var lang og træls tidlig morgen og sen eftermiddag. Det var næsten symbolsk, at stenene fra den nedrevne Vangså skole blev brugt til to huse i Klitmøller (det nuværende Cafe Vesterhavet og Siverts hus på Kærbacken) Indtil centralskolen blev bygget blev børnene fra Vangså kørt til skole i Tvorup, der var bedre plads end i Vang.

Så var der ro om skolerne en del år, men i 38/39 blev det centralskoler, der var sagen. Man mente ikke på højere sted, at det pædagogisk og økonomisk var en fordel med disse forholdsvist små skoler, så man arbejdede for at sammenlægge til større skoler. Vang-Tvorup skulle selvfølgelig også have en centralskole, men allerede til på dette tidspunkt var der røster, der talte for, at vi lige så godt kunne komme til Sjørring. Disse røster var heldigvis i mindretal. Men så kom krigen, og der blev ikke stunder til at bygge skole. De to skoler fortsatte som hidtil, dog blev de den sidste årstid taget af tyskerne og fyldt med ungarske flygtninge (soldater). Lærer Thomsen i Vang fik dog lov til at blive boende på skolen. Det fortælles, at han lærte flygtningene at synge "Dengang jeg drog af sted" Så da de drog af sted på deres lange vandring lod disse gamle danske toner ud af ladevejen. Der var der mange der slut ude i verden. I Vang-Tvorup det man atter et tag omkring skolerne og til slut blev den skole vi har i dag bygget lige i sogneskillet.

II. Forsamlingshus

Da de nye skoler i Vang og Tvorup blev taget i anvendelse i 1923, blev der mulighed for at bruge skolebygningen nord for vejen ti forsamlingshus. Tanken om et forsamlingshus havde været vendt mange gange i de senere år, og der var i dette spørgsmål, såvel som i mange andre, uenighed om, om det skulle ligge i Vang eller i Tvorup. Mens bygningen var så oplagt, at det blev den, der blev forsamlingshuset for Vang-Tvorup. Ejendommen blev finansieret gennem aktier, som beboerne tegnede (aktier a 25 kr., men man kunne også købe halve) Ca. 4000 kr. kom ind på denne måde og med en udbetaling til sognerådet op 3600 kr. for overtagelse af bygningen og med lejendtgæfter på 5 til 10 kr. fra de forskellige, der benyttede huset, var en forsigtig start gjort med et regnskab, der så nogenlunde balancerede. Fra starten var det foreninger såvel som private, der benyttede huset og var der mange deltagere på både den lille og store sal i brug. Der var spiritusforbud, så også til private fester måtte man klare sig med sodavand og det lyse øl.

Det var først på generalforsamlingen i 1962, at men beslattede den vedtægtsændring, der gik ud på, at "spiritus må kun nydes og bydes ved fødselsdage (50, 60, 70 o. videre) barnedåb, konfirmation, bryllup, sølvbryllup og lign. bryllupper. Der skulle speciel tilladelse til jubilæumsfester" Til foreningsfester var det altså strengt forbudt at drikke øl. Man kunne heller på i boldklubben at bytte etiketterne om på ølflaskerne, så øllet blev til uskyldig lyst øl og ellers fik man udenfor og drak de medbragte våde varer. Der var et godt sted at stå henne, hvor den gamle skole lå og, hvor der stod en lille gruppe træer og lidt buskads.

Forsamlingshuset blev passet af skiftende koner eller familier, som boede i huset. (I 1937 blev der foretaget en forandring af huset og lejligheden blev opgivet for at give bedre plads til salene.) Betalingen faldt i forhold til de arrangementer, der var. Et bal gav f.eks. mere i rengøring end gymnastikforeningens aften, men der var det nok også forskel på sliddet på "renligheden". Det var Johanne Bak, der først flyttede ind og passede rengøringen. Senere kom: Andrea Christensen, Tomine Trab og fru Skov (som Vang-vostrone synes var for skrap, men Tvorup-boerne kunne nu godt lide hende) Andre, der blev bionok ikke boede i huset var: Magda Pedersen, Marie Andersen, Hine Augustinus og Dagny Christensen og fra sidst i fyrrene og 50'erne: Dagny Christensen og Eva Jørgensen.

Engang under skytteforeningens bal skulle pedellens kone have jordemoder. Man blev dog enige om, at ballet godt kunne fortsætte desuagtet. Man lavede dog en pause, da en kom og meddelte, at "nu var der kommet to – og det kan godt være, at der kommer én til!" – det blev dog ved tvillingerne.

I 1937 blev der som nævnt foretaget en ombygning af forsamlingshuset, så der blev lidt mere rummeligt. Det var de lokale håndværkere, der foretog dette arbejde. Maleren kom dog fra Sjørring og elektrikeren måtte hentes fra Hundborg.

Efter krigen var der mange spekulationer omkring indretningen af en scene, men det var også svært at få penge nok hertil. Der blev spillet ekstra dilettant og lavet noget tombola o.lign. I december 1949 lykkedes det at indvie den nye scene.

I 1940 købte man et klaver for 300 kr. I 1943 investerede man i et billede af dronningen (20,15 kr), så kongeparret var "tilstede" i huset i disse år, hvor man havde brug for at samles om det danske. Samme år måtte man også have klaveret stemt for 20 kr.

Husets økonomi prøvede man i det hele taget at afstive ved opførelsen af dilettantkommedier . Der blev lavet et stort forarbejde hertil, men man opførte også stykket et par gange på stedet foruden at man var på gæstoptæreden i nabosognene. Man lavede også bankospil for at få penge ind – og aktier blev til stadighed solgt.

I 1959 kom der en forespørgsel fra Vang-Tvorup sogneråd, om aktionæerne ville afhænde forsamlingshuset, hvis sognerådet opførte en sognegård. Det blev der svaret bekræftende på, men man var mere interesseret i at få kommunale tilskud til reparation og istandsættelse. Sognegården blev det jo heller aldrig til.

Forsamlingshuset blev efterhånden mindre og mindre anvendt. I 1970 besluttede man at sælge det, og i august 1972 blev det solgt til Købmand E. Thomsen, Tvorup.

Foreningen bag forsamlingshuset fortsatte med årlige sammenkomster på Sperring indtil 1980. Så var de sidste værdier efter forsamlingshuset bogstavelig talt ædt op.

Foreninger, der har benyttet forsamlingshuset:

Husmandsforeningen 1923.. Konservativ vælgerforening 1923..

Mejeriet 1923.. Venstre Sælgerforening 1927..

Koforeningen 1926-36 Vælgerdemokratiske forening 1936-55

Tyreholdsforeningen 1928-34 K.U. 1938-40

Tjærnæs Tæskerev 1927.. Nazisterne 1935..1939

Djernæs Kæskværk – L.S. 1923, 33, 39-40

Transformatorforeningen 1932-40 Folkefællesskabet 1941

Husholdningsforeningen 1941-62

Sygekassen 1925.. Skytteforeningen 1923..

Julens Glæde 1943-60 Gymnastikforeningen 1926..

Boldklubben 1943-70

Frelsens Hær 1933, 1958

Luftværnsforeningen 1944 Sognerådet og menighedsrådet

Hjemmeværnet 1958-60 brugte forsamlingshuset i forbindelse

Civilforsvaret 1962 med valg o.lign.

Forsamlingshuset blev også brugt af Troelsgaards Rejsebio fra ca. 1953-59. Så hørte det op: der kom ikke nok, så det kunne ikke svare sig for Troelsgaard.

Ungarske soldater blev indkvarteret i forsamlingshuset, missionshuset og begge skolerne i slutningen af krigen. De ville have "spæk" og "pulle, pulle".

Lidt alment om skoler og forsamlingshuse.

I 1899 og 1904 kom der nogle skolelove, der 1) sikrede læreren en bedre aflønning end tidligere – i penge, bolig, brændsel og have, og 2) satte klassekvotienten betydeligt ned, nemlig fra 50 til 37. Det betød, at mange skoler inklusive lærerboliger blev opført omkring år hundredeskiftet, sådan som det også var tilfældet i Vang og Vangså.

I 1937 kom den store forandring med den nye skolelov, der betød øget timetal, mange flere fag (som er også skulde bruges specielle lokaler til), og forbedring af lokaler og hygiejniske forhold i det hele taget. Det var den lov, der mundede ud i opførelsen af de mange nye centralskoler, men krigen og andre forhold forsinkede projekterne i mange år – i Vang-Tvorup næsten et kvart århundrede.

Skolerne kunne tidligere godt bruges om aftenen til foredrag eller lignede, men behovet for et friere samlingssted meldte sig.

Mange ville gerne kunne mødes selv om man var i opposition til det siddende styre f.eks. i 1870-90 oprettedes der således en del forsamlingshuse - det var i Enderups tid, hvor mange følte at de fik mundkurv på, og det var i grundtvigianismens første år. Forsamlingshuset i Vang er oprettet på et senere tidspunkt, og ud fra nogle andre ønsker. Man havde brug for i sit eget sogn at have et sted, hvor man kunne samles om foreningsarbejde og mødes til privat selskabelighed.

Forsamlingshusets forhandlingsprotokol og regnskabsbøger er bevaret fra hele perioden, mange oplysninger er taget herfra.

Indvidere er der indhentet oplysninger fra forskellige, især Jørgen Karlsen, Johannes Tinggaard, Christian Nørgaard, Arner Nystrup, Magda Nielsen og Alma Vangsgaard.